

संस्कृतेऽनुवादे कुरुत (विभक्त्यर्थे)

1. हमलोग मिठाई खाते हैं - वयं मिष्ठानम् खादामः ।
2. हमलोगोंकी मिठाई अच्छी लगती है - अस्मभ्यं मिष्ठानम् रोचते ।
अस्मभ्यं मिष्ठानानि रोचन्ते ।
3. गाँव के दोनो ओर / चारों ओर वृक्ष हैं - ग्रामम् उभयतः / परितः वृक्षाः सन्ति ।
4. जंगल में सब ओर आम के पेड़ हैं - वनं सर्वतः आमवृक्षाणि सन्ति ।
5. कृष्ण के अन्त की धिक्कार है - चिक् कृष्णान्तं ।
6. घर के निकट नदी बहती है - गृहं निकषा नदी प्रवहति ।
7. राम और लक्ष्मण के बीच सीता है - राम लक्ष्मणं अन्तरा सीता अस्ति ।
8. कृष्ण के बिना राधा दुःखी है - कृष्णं / कृष्णेन / कृष्णात् विना राधा खिन्ना ।
9. बच्चा के लिए जाओ - शिशुं प्रति गच्छ / शिशवे गच्छ ।
10. राम के पीछे लक्ष्मण गया - रामं अनु लक्ष्मणः गतः ।
11. इस जगह से नगर तक पेड़ हैं - अस्मात् स्थानात् नगरं यावत् वृक्षाः सन्ति ।
12. राम पलंग पर सोता है - रामः पर्यङ्के शेते । अथवा
(अचि योगे द्वि०) रामः पर्यङ्कम् अचिशेते ।
13. वह घर में रहता है - सः गृहे तिष्ठति वसति वा ।
सः गृहम् अचितिष्ठति ।
14. वह जंगल में रहता है - सः वने वसति । अथवा
सः वनम् उपवसति, अनुवसति, आवसति ।
15. मालिक नौकर से क्रोध करता है - प्रभुः भृत्याय क्रुध्यति दुह्वति वा ।
अथवा - प्रभुः भृत्यम् अमिक्रुध्यति अभिदुह्वति वा ।
16. गुरु शिष्य की सन्मार्ग पर चलाता है -
गुरुः शिष्यं सन्मार्गम् अभिनिविशते ।
17. घोड़ा तेज दौड़ता है - अश्वः तीव्रं द्यावति ।
18. मेघ चीमे - चीमे गरजते हैं - मेघाः मन्दं-मन्दं गर्जन्ति ।
19. वह मधुर गीत गाती है - सा मधुरं गीतं गायति ।
20. एक कोश तक नदी टेढ़ी है - क्रीशं कुटिला नदी ।
21. उसने एक महीने में व्याकरण पढ़ लिया -
सः मासं व्याकरणम् अपठत् ।

12-11-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा, संस्कृत प्राचार्य
रा० ३० सी० महावि० मुंबई, मुंबई

साहित्यम् ।शास्त्री

Page No.:

Date: / /

दण्डालङ्कारनिर्णयः ।

सर्वथा व्यवहर्तव्यं कुतो ह्यवचनीयता ।
यथा स्त्रीणां तथा वार्त्ता साच्युत्वे दुर्जनो जनः ॥

अस्मिन् पद्ये प्रत्येके चरणे अष्टाक्षर-
यन्ति । प्रत्येकस्य चरणस्य पञ्चमवर्णः लघुः अस्ति ।
षष्ठवर्णः दीर्घः । द्वितीये चतुर्थे चापि चरणयोः
सप्तमवर्णः ह्रस्वः अस्ति । अत्र शब्दात् अनुष्टुप्-
जात्याः श्लोकदण्डः । तस्मिन् अस्ति ⇒

" श्लोके षष्ठं गुरुज्ञेयं सर्वत्र लघुपञ्चमम् ।
द्विचतुष्पादयोर्ह्रस्वं सप्तमं दीर्घमन्यथैः ॥ "

असङ्कारः ⇒ अर्थान्तरन्यासः ।

" सामान्यं वा विशेषो वा तदन्येन समर्थते ।
यत्तु सोऽर्थान्तरन्यासः साधर्म्येणैतरेण वा ॥ "

12-12-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा (एम० प्राचार्य)
210 30 एम० महावि० सुखसेवा, पूर्वेतिहास

12-11-2020

अनिवार्य प्रश्न । अपशास्त्री I
यंस्कृतेऽनुवाचं कुरुत । भूतकाले (सङ्. लकारस्य प्रयोगः) ।

1. वह गया - सः अगच्छत् ।
2. वेदीनें गए - ती अगच्छताम् ।
3. वे सब घर गए - ते अगच्छन् ।
4. राम घर गया - रामः गृहम् अगच्छत् ।
5. सीता घर गई - सीता गृहम् अगच्छत् ।
6. राम और मोहन घर गए - रामः मोहनश्च (राममोहनी) गृहम् अगच्छताम् ।
7. राम मोहन और सोहन घर गए - रामः मोहनः सोहनश्च गृहम् अगच्छन् ।
अथवा- राममोहनसोहनाः गृहम् अगच्छन् ।
8. तुम विद्यालय गए - त्वं विद्यालयम् अगच्छत् ।
9. तुम दोनों विद्यालय गए - युवां विद्यालयम् अगच्छताम् ।
10. तुम लोग विद्यालय गए - यूयं विद्यालयम् अगच्छत ।
11. मैं ऑफिस गया - अहं कार्यालयम् अगच्छाम् ।
12. हम दोनों बाजार गए - आवां हटलम् अगच्छाम ।
13. हम लोग माताके घर गए - वयं मातुलम् अगच्छाम ।
14. उसने रोटी खाई - सः/सा रीटिकाम खादत् ।
15. क्या मैं नहीं गया ? - किमहम् तत्र अगच्छाम् ?
16. राम वन गए - रामः वनम् अगच्छत् ।
17. राम के साथ सीता वन गई - समिथ सह सीता वनम् अगच्छत् (सत्कृती) ।
18. रावण ने सीताका अपहरण किया - रावणः सीतामपहरणमकरोत् ।
19. राम ने रावण की मारा - रामः रावणं अरुतत् (जघाम, हतवान्) ।
20. राम अयोध्या सीता के साथ लौटे - रामः सीता सह अयोध्यां प्रत्यागतः ।
21. एक लड़का घर गया - एकः बालकः गृहम् अगच्छत् (गतः) ।
22. दो लड़के/दो लड़कियाँ घर गई - द्वौ बालकौ/द्वे बालिके गृहम् अगच्छताम् ।
23. तीन लड़के/तीन लड़कियाँ घर गई - त्रयाः बालकाः/तीन्नाः बालिकाः गृहम् अगच्छन् ।
24. मैंने पुस्तक पढ़ी - अहं पुस्तकम् अपठम् (पुस्तकमपठम्) ।

डॉ० निर्मल कुमार झा, सह प्राध्यापक ।
राधा-उमाकान्त सं महावि० सुखसेना, पूर्णिया